

13. Sun Säoron: *Analiz spesiälnyh voprositelnyh predlojeni. Jurnal Sychuänskogo normälного universiteta (İzдание po sosiälным naukam)*, [1996(1)]
14. Chjousäobin, Chju Siji, Den Säonin: *İssledovanie gramaticeskikh oşibok inostransev pri izuchenii kitaiskogo iazyka. Izdatelstvo Pekinskogo universiteta iazyka i kültury*, 2007.
15. Demina N. A. *Metodika prepodavaniä praktičeskogo kitaiskogo iazyka. -2-e izd., -M.: Vostlit., 2006. -88s.*
16. Kochergin I. V. *Očerki metodiki obučenia kitaiskomu iazyku. -M.: İD Muravei, 2000. -160s*
17. www.kaznu.kz Sait Kazahskogo nasionälного universiteta imeni Ali-Falabi
18. Lina Chjan: *"Tekuşaia situasia i razmyşlenia o prepodavanii kitaiskogo iazyka v Kazahstane"*, [The Current Situation and Reflections on Chinese Teaching in Kazakhstan"], 2009
19. İan Lin: *"İssledovanie struktury sovremennogo kazahskogo iazyka"* [Research on the Structure of Modern Kazakh Language] Urumchi, Jurnal Sinszänskogo universiteta, 2002

МРНТИ 16.00

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7804.88>

Нунтеева Г.Б.¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА МОРФОЛОГИЯЛЫҚ БІРЛІКТЕРДІ «САТЫЛАЙ КЕШЕНДІ ОҚЫТУ» ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Аңдатпа

Мақалада мектеп пен жоғары оқу орындарындағы білім жүйесіндегі сабақтастықты сақтау мақсатында жоғары оқу орындарында тіл білімінің морфология саласын «Сатылай кешенді оқыту» технологиясының он деңгейін басшылыққа ала отырып оқытудың ғылыми-әдістемелік жүйесін көрсетеді. Мектеп пен жоғары оқу орындарындағы білім жүйесіндегі сабақтастықты сақтау мақсатында жоғары оқу орындарында тіл білімінің морфология саласын «Сатылай кешенді оқыту» технологиясымен оқытудың тиімділігі туралы айтылады. Жоғары оқу орындарында морфологиялық бірліктерді сатылап кешенді оқыту студенттердің логикалық ойлау жүйесін, танымдық белсенділігін

арттырудағы ықпалы туралы жан-жақты талданады. Педагогика, әдістеме саласындағы еңбектердегі білім беру технологияларын тәжірибеде қолдану, оқытудың әдістемелік жүйесін дайындау бүгінгі күнгі басты талаптың бірі екендігі сөз болады.

Түйін сөздер: «Сатылай кешенді оқыту» технологиясы, морфология саласы, он деңгейі, сабақтастық, сөйлесім әрекеті

Nurtekeyeva G.¹

*¹Kazakh National Pedagogical University named after Abai,
Almaty, Kazakhstan*

TRAINING OF MORPHOLOGICAL UNITS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS THROUGH THE TECHNOLOGY "STAGE COMPLEX TRAINING"

Abstract

The article shows the scientific-methodical system of teaching the field of morphology of linguistics in higher education, focused on the tenth level of technology "Technology of step-by-step complex training" with the purpose of preserving the continuity of educational systems. In order to maintain the continuity of the education system in schools and universities, the effectiveness of teaching the field of morphology of linguistics in higher education with the technology of "Step-by-step integrated learning" is discussed. Comprehensive step-by-step teaching of morphological units in higher education is analyzed in detail about the impact of students on the system of logical thinking, increasing cognitive activity. It is said that one of the main requirements today is the practical application of educational technologies in the work in the field of pedagogy, methodology, the development of a methodological system of teaching.

Keywords: technology "Technology of step-by-step complex training", area of morphology, ten levels, consistency, conversational activity

Нуртекеева Г.Б.¹

*¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Алматы, Казахстан*

ОБУЧЕНИЕ МОРФОЛОГИЧЕСКИМ ЕДИНИЦАМ С ПРИМЕНЕНИЕМ «ТЕХНОЛОГИИ СТУПЕНЧАТО КОМПЛЕКСНОГО ОБУЧЕНИЯ» В ВУЗАХ

Аннотация

В статье показана научно-методическая система преподавания области морфологии лингвистики в высшей школе, ориентированная на десять уровней технологии «Технологии ступенчатого комплексного обучения» с целью сохранения преемственности системы образования в школах и вузах.

Ключевые слова: технология «Технологии ступенчатого комплексного обучения», область морфологии, десять уровней, непрерывность, разговорная деятельность. В целях сохранения преемственности системы образования в школах и университетах обсуждается эффективность преподавания области морфологии лингвистики в высшем образовании с использованием технологии «пошагового интегрированного обучения». Подробно анализируется комплексное пошаговое обучение морфологическим единицам в высшей школе о влиянии логического мышления на развитие познавательной деятельности студентов. Говорят, что одним из основных требований сегодня является практическое применение образовательных технологий в работе в области педагогики, методики, разработка методической системы обучения.

Ключевые слова: технология «Технологии ступенчатого комплексного обучения», область морфологии, десять уровней, непрерывность, разговорная деятельность

Кіріспе. Бүгінгі күннің басты талабының бірі – Жоғары оқу орындарында (ЖОО) білікті, сапалы, теориялық білімі терең, үш тілді меңгерген құзіретті маман дайындау. Қазақстан Азия мемлекеттерінің ішінде алғашқы болып Балон декларациясын қабылдап, Еуропалық білім беру жүйесіне толық мүше бола алды. Сондықтан Балон үрдісіне біріктіріліп жасалған жоба ЖОО бітіруші маманның өз елімен қатар Еуропа елдерінде жұмысқа орналасып, қызмет атқаруына мол мүмкіндік жасайды. Өйткені, Балон декларациясы Еуропаның еңбек нарығының талаптарына сай академиялық дәрежелер мен біліктіліктер беру арқылы түлектердің Еуропалық оқу орындарында білімдерін жалғастыра алуына мүмкіндік тудыру мақсатын көздейді. Сондықтан Қазақстанның оқу бағдарламасы еуропалық стандартқа сай білім берумен жұмыстануда. Соның нәтижесінде үш сатылы (бакалавриат, магистратура, докторантура) білім беру бағдарламасы жүзеге асуда. Соған сәйкес кредиттік жүйемен оқыту жолға қойылған. Бұл бағытта педагогикалық мамандықтарда кәсіби пәндерді меңгертуде оқытудың жеті модульдік жүйесі басшылыққа алынады.

Бүгінгі қоғамда ақпараттар ағыны тасқындап өсіп отырған жағдайда ЖОО да бәсекеге қабілетті болашақ мұғалімдерді даярлау мен оқытудың мақсаттары елеулі өзгеріске ұшырауда. Өмірдің барлық саласында белсенді шығармашылық іс-әрекетке қабілетті, еркін тұлға тәрбиелеу – қазіргі қоғам алдындағы мақсат. Енді болашақ мамандардан аса көлемді ақпаратты игеру емес, оны нақты өмірде қолдана білуді талап етіледі. Заманауи ЖОО- да маман даярлаудың сапалық көрсеткіші қазіргі қоғам талаптарымен тығыз байланысты.

Әдістеме. 1994 жылдан бастап «Сатылай кешенді оқыту» технологиясымен білім беру жалпы білім беретін орта мектептерде он пән бойынша жүргізіліп келеді. Ширек ғасыр уақыттың тәжірибесі көрсеткендей «Сатылай кешенді оқыту» технологиясымен оқып, білім алған кез келген оқушы ҰБТ кезінде жоғары нәтиже көрсетіп (балл жинап), қалаған оқу орнына оқуға түсіп, мемлекеттік грантты иеленуде. Осындай нәтижелерге қол жеткізе отырып, педагог мамандарды дайындайтын жоғары оқу орындарында тіл білімі салаларын оқытуда «Сатылай кешенді оқыту» технологиясын енгізу бүгінгі күннің талабынан туындаған қажеттілік болып отыр. Себебі, бүгінгі жалпы білім беретін орта мектептердегі білім саласы реформаланған тұста мектеп пен ЖОО арасындағы байланысты мақсатты түрде жүзеге асыру күн тәртібінде тұрған мәселе.

Жаңартылған білім бағдарламасын жүзеге асыруда білім беретін орта мектептердің мақсаты – жас ұрпақтың терең білім алып, ой-өрісін өсіріп, шығармашылықпен жұмыс істей алуына жағдай туғызу, сөйтіп әрбір оқушының өзін-өзі дамытуына, өз мүддесі мен қызығушылығын қанағаттандыруына, бойындағы қабілетіне сай білімін ұштауына ықпал жасау, танымдық белсенділігін өсіру, дүниетанымын кеңейту. Сондықтан ЖОО бітірген педагог маман мектепке барғанда осы талаптарды жүзеге асыруға кәсіби құзыреттілігі сай, оқыту технологиясын меңгерген, ғылыми-әдістемелік тәжірибе жинақтаған, білікті маман болуы керек.

Мектеп пен жоғары оқу орындарындағы білім жүйесіндегі сабақтастықты сақтау мақсатында жоғары оқу орындарында тіл білімінің морфология саласын «Сатылай кешенді оқыту» технологиясымен оқытудың ғылыми-әдістемелік жүйесі жасалуда. «Сатылай кешенді оқыту» технологиясымен оқытуды меңгерген болашақ маман жалпы білім беретін мектепте педагогикалық еңбек жолын жалғастыруда көп кедергіге кездеспейді. Себебі, білім қоры сатылап, жүйелі, кешенді болған жағдайда шығармашылықпен жұмыс жасауға мүмкіндігі мол болады.

Жоғары оқу орындарында морфологиялық бірліктерді «Сатылай кешенді оқыту» технологиясымен оқытудың мынадай негіздері бар:

- Морфология – фонетикалық бірліктерден кейін оқытылатын тіл білімінің ең көлемді саласы. Осы арқылы біз сөз таптарының құрылымын, лексика-грамматикалық мағыналарын, синтаксистік қызметтерін талдап меңгерту арқылы олардың тұтас кешенін ұғындырып, қолданыс аясын кеңейтіп, әр сөздің табиғатын танып білуге жағдай жасаймыз.

- Жоғары оқу орындарында морфологиялық бірліктерді оқыту әдістемесі арнайы зерттелгенімен «Сатылай кешенді оқыту» технологиясымен оқыту әлі де қолға алынбаған тың тақырып. Жоғары оқу орындарында морфологиялық бірліктерді сатылап кешенді оқыту студенттердің логикалық ойлау жүйесін, танымдық белсенділігін арттыруда зор ықпал етеді.

Олай болса, Қазақстанда жоғары білімді дамыту стратегиясы қағидалары мен жаңартылған білім беру аясын кеңейту, оқыту технологияларын енгізу болашақ жас мамандарға ұлттық рухани-танымдық құндылықтарды үйрету, педагогика, әдістеме саласындағы еңбектердегі білім беру технологияларын тәжірибеде қолдану, оқытудың әдістемелік жүйесін дайындау бүгінгі күнгі өзекті мәселелердің бірі.

Нәтижелер және талқылау. Жоғары оқу орындарында морфологиялық бірліктерді оқыту «Сатылай кешенді оқыту» технологиясы арқылы жаңартылған білім беру мазмұнының талаптарын басшылыққа ала отырып жүргізілсе, сабақ мазмұны студенттердің жеке тұлғалық, танымдық құзіреттілігін қалыптастыруға бағытталса, білімалушының өмірлік дағдыларын дамытуға тірек болып алынса, морфологиялық бірліктерді оқытудың сапасы мен нәтижелілігін арттыруда студенттің танымдық-коммуникативтік, өзіндік ізденіс жасау мен шығармашылық дағдыларын жетілдіру мүмкіндігі артар еді. Себебі, жоғарыда тоқталғанымыздай, жалпы білім беретін орта мектептердегі тәжірибе көрсеткендей «Сатылай кешенді оқыту» технологиясы бүгінгі білім беру үрдісіне лайық бәсекеге қабілетті дара тұлғаның танымдық белсенділігін қалыптастыруға оң ықпал ете алатын жаңа инновациялық жүйе болып табылады.

«Сатылай кешенді оқыту» технологиясының он деңгейі, ұстанымдары, әдіс-тәсілдері жоғары оқу орындарында морфологиялық бірліктерді оқыту барысында басшылыққа алынады. Бұлар тұтас методикалық кешен ретінде беріле отырып, ойлау және интелектілерін дамытуды көздейтін мақсаттарға әкеледі.

Сондықтан ғалым-әдіскер Н.А.Оразақынова осы технологияны мектептердің білім жүйесіне енгізуде білім беруді оңтайландыратын, ғылыми негізде күрделендіріп, мұғалім мен білім алушының сабақ жүйесінде танымдық іс-әрекетін үйлестіретін он деңгейін жүйелеген.

Жалпы дидактикада да, әлемдік әдістеме ілімінде де бұрыннан қалыптасқан “деңгейлік оқыту” ұғымы бар. Деңгейлік оқыту мәселесінің негізгі қағидалары, заңдылықтары, оны жүзеге асыру жолдары аталған ғылым салаларында қарастырылған.

“Деңгей” сөзі термин ретінде алғаш математика ғылымында пайда болған. Математикада бұл термин “өлшеу құралы”, “шаманы” белгілейді.

Деңгейлік идеясы шетелдерде педагогика ғылымына 1920 жылдың басында енген.

Ал кеңестік педагогикада деңгейлік оқыту мәселесін Е.И.Пассов (деңгейлік саралап оқыту), В.В.Фирсов (міндетті нәтижеге негіздеп деңгейлеп оқыту), В.П.Беспалько (тапсырмалардың “қиыншылығын есепке алу” әрекетінің төрт деңгейі), қазақстандық Ж.А.Қараев, Ж.У.Кобдиқова, К.О.Өмірбаева, Ермағамбетова Л.Н., Мешинбаева Б.Ш. Наркұлова Б.А., Әбдікәрімова Т., Қыдыршаев А. т.б. ғалымдар қарастырған.

Ғалым Қ.Қадашева деңгейлік оқыту жайлы шетелдік және ресейлік ғалымдардың зерттеулерін жан-жақты қарастырып, олардың пікірлерін саралай келе: “Деңгейлік оқытудың басты ерекшелігі – білім беру, оқыту, үйрету процесін топтап, жіктеп бөледі, әрбір деңгейдің өзінің лексикалық-грамматикалық минимумы болады, үйренушінің әрбір деңгейдегі білімін өзі бақылайды, оқу материалдары бір деңгейден екінші деңгейге қарай күрделі болып, яғни қарапайымнан күрделіге қарай өтіп отырады. Деңгейлік оқытудың негізгі ұстанымы – тілдік материалдарды кәдімгі өмір шындығындағы жағдайлардың негізінде ұйымдастырып сөйлеу жағдайында қолдану”, – деп көрсетеді [1, 30-35].

Бұл технологияның басты құралы – сызба. Сызба талдау жүргізуде ең негізгі тірек болып есептеледі. Себебі сызбада теориялық материалдар оқулық жүйесін сақтай отырып, қарапайымнан күрделіге қарай орналастырған. Әрі бұл талдауды деңгейлеп жүргізуге де аса қажет. Сондықтан талдау жұмысын қалай деңгейлеп жүргізсе, білімалушыларға тапсырма беруде де осы үлгі қатаң сақталады.

Ғалымның зерттеу еңбегінде жүйелеген деңгейлеріне жеке-жеке тоқталар болсақ, **бірінші деңгейде** теориялық материалдарды толық жазылым бойынша сатылай кешенді талдау жүзеге асырылады. Бұл деңгейде білім алушы:

- Сауатты жазып, оқып, айтуға дағдыланады;
- Әр пәннен өтілген материалдарды жүйелі түрде түсініп, ғылыми тілде баяндауға машықтанады;
- Сөйлеу мәнері белгілі жүйеге түсіп, әуезді сөйлеуге жаттығады;
- Өзі талдап баяндап отырған материалдың ерекшелігін дұрыс ажыратып, жолдастарына, мұғалімге нанымды түрде жеткізуге бейімделеді;
- Тыңдаушылар да назар қойып, жолдасының жауабын мұқият тыңдауға дағдыланады, кеткен кемшіліктерді дұрыс аңғарып, оған түзету енгізуге үйренеді.

Екінші деңгейде теориялық материалдарды қысқаша жазылым бойынша талдап, айтылым бойынша толық ауызша сатылай кешенді талдайды. Бұл деңгейде сатылай кешенді талдау – айтылым - тыңдалым - жазылым түрінде жүзеге асады. Тыңдалым жайлы ғалым-әдіскер Ф.Ш.Оразбаеваның пікіріне жүгінсек: Тыңдалымды жете меңгеру үшін қойылатын алғы шарттар:

1. Тыңдауға ұсынылатын мәтінде әңгімеде, пікірде айтылатын басты ой түсінуге жеңіл болу керек.
2. Үннің ырғағы мен әуені дұрыс естілуі қажет.
3. Тілді жақсы үйрену үшін тыңдалым бірінші сабақтан бастап, үздіксіз жүргізілуі тиіс.
4. Оқушының тілге қатысты білімі мен дайындығы ескерілген жөн.
5. Тыңдалымға қатысты жұмыстардың бәрі бақылауға алынғаны дұрысы [2, 90].

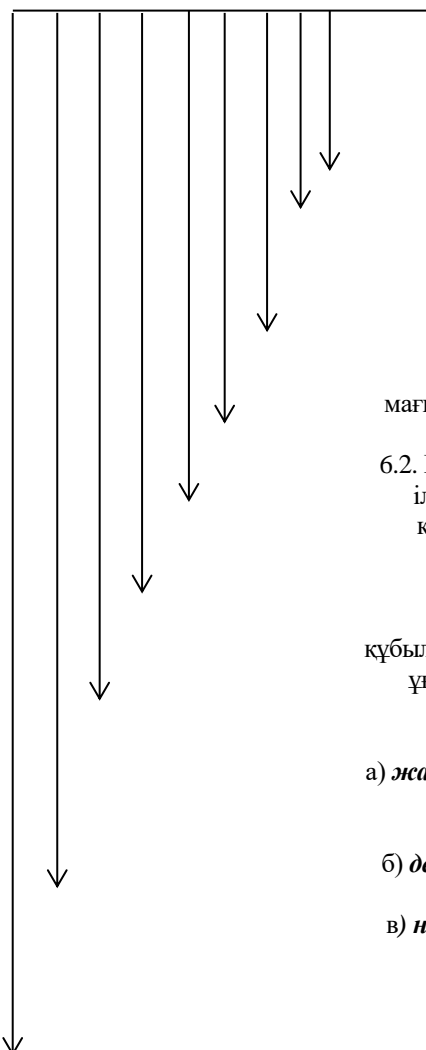
Үшінші деңгейде теориялық материалды жазылым бойынша ықшамдау принципімен өрнектеу, айтылым бойынша ауызша толық сатылай кешенді талдау жүзеге асырылады. Бұл деңгейде де тілдік қатынастың бірінші – айтылым; екінші – жазылым; үшінші – тыңдалым әрекеттері қатар іске асады. **Төртінші деңгейде** теориялық материалдарды жазылым бойынша символдар арқылы өрнектеу, айтылым бойынша ауызша толық талдау жүргізіледі. Мұнда білім алушылардың алдыңғы игерген білім-білік, дағдыларын жинақтап, сауатты әңгіме әдісі қолданылады.

Бесінші деңгей. Диалог арқылы талдау. Мұнда көбінде талдау үлгілері ауызша орындалады. Бұл талдау арқылы аңғарымпаздыққа, әріптесінің жауабын мұқият тыңдауға, ойын әрі қарай жалғастырып кетуге машықтанады. Сонымен қатар мұндағы іс-әрекет көбіне ойын түрінде жүргізіледі. Ойын әрекетінде қатысушының денесі мен ақыл-ойы дамып, өзін қоршаған ортаны тани біледі. **Алтыншы деңгей.** Жат жазу. Білім алушылардың «Сатылай кешенді оқыту» арқылы меңгерген теориялық білімдерін жатқа жаздыру арқылы: а) теориялық білімді меңгеру деңгейін; ә) талдауды сауатты жүргізу машығын; б) орфографиялық сауаттылығын; в) тыныс белгілерді дұрыс қою дағдысын байқаймыз, қорытынды шығарамыз, келесі кезекте кері байланыс жүзеге асырылады. **Жетінші деңгей** Уақытқа талдау: а) Өте жылдам – 3 минутта; ә) Жылдам – 5 минутта; б) Баяу – 7 минутта. Тілдесім арқылы талдауды меңгерген білім алушы уақытқа талдауға тез икемделеді. «Сатылай кешенді оқыту» технологиясының **сегізінші деңгейінде** білім алушы компьютерлік талдау жасайды. Онда білім алушы: дербес сыни тұрғыда ойлай білуге, пайда болған мәселелерді көре білуге және жаңа технологияларды пайдалана отырып, оларды шешудің тиімді жолдарын табуға, өзінің алған білімдерін қоршаған ортада қай жерде, қалай пайдалануға болатынын саналы түрде түсіне білуге жаттығады. **Тоғызыншы деңгей.** Ашық тест. Тест – оқушылардың білімін бақылау мен бағалаудың тиімді әдісі. Бұл – оқушының білімін, біліктері мен дағдыларын тексеріп, бағалауда, сондай-ақ олардың шығармашылық қабілеттерін анықтаудағы ең тиімді әдіс. «Сатылай кешенді оқыту» технологиясында көбіне ашық тест үлгісі қолданылады. Себебі бұл тестің ерекшелігі жауабы жазбаша беріледі. **Онныншы деңгей.** Шығармашылық жұмыс. Шығармашылық – бұл адамның өмір шындығын өзін-өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі керек. Осы деңгейге дейінгі алған білімдерін басшылыққа ала отырып әр пәннің мазмұнына сәйкес түрлі шығармашылық жұмыстар жасауға бейімделеді.

Бүгінгі таңда бұл технология жаңартылған білім мазмұнымен үйлестіріле мектептерде жүргізіліп, өзінің он нәтижесін беріп отырғандықтан ЖОО-тәмамдап, маман болып отырған біздің түлектеріміздің де осы жүйеде қажетті білім алуы тиіс теген тұжырымға келдік. Сондықтан осы технология бойынша морфологиялық бірліктерді сатылап талдаудың бірінші, қарапайым деңгейін ұсынып отырмыз. Бұл деңгейде талдау толық жазылым бойынша жүргізілетіндіктен оқытушыға көбірек күш түседі. Егер студент осы деңгейде талдауды сауатты меңгерсе, кейінгі деңгейлерде студент өз бетімен жұмыс жасай отырып білім алумен қатар іскерлік дағдысы да қалыптасады. Әдіскер-

ғалым Н.Оразахынованың деңгейлеп, жүйелеуі бойынша морфологиялық бірліктерді талдаудың жүйесін сөйлемдегі сөздерді сөз құрамына, лексика-грамматикалық мағынасына талдау деп көрсетеді. Бұл талдау бойынша ең алдымен нақыл сөз алынады, оған ауызша ой толғау жасалады, сонан соң синтаксистік талдау, екінші белгіленген сөздер сөз құрамына, лексика-грамматикалық мағынасына талданады. Төменде сол үлгі бойынша талдауды ұсынып отырмыз.

Тіл-ұлттың тірегі, жүрегі, ар-ожданы. («Дәстүр» журналы)

Ұлттың

1. Бұл сөз екі құрамнан тұр: ұлт + тың.
2. Тұлғасына қарай –**ұлт–негізгі түбір**. Себебі, сөздің әрі қарай бөлшектенбейтін, мағына беретін негізгі бөлігі.
3. Құрылысына қарай – **дара**. Себебі, бір ғана негізгі түбірден тұр.
4. Сөзде бір лексикалық, екі грамматикалық мағына бар.
5. Лексикалық мағынасы – табиғаттың бір бөлшегі, тіршілік иесі, адамдардың тобына берілген атау.
- 6.1. Бірінші грамматикалық мағынасы – лексикалық мағынаның жалпылануынан жасалған жалпы грамматикалық мағына –**зат есім**.
- 6.2. Екінші грамматикалық мағынасы – (**тың**) ілік септігінің жалғауы арқылы берілген категориялық грамматикалық мағына – **иелік мағына**.
7. Ұлттың кімнің деген сұраққа жауап береді. Ендеше, бұл – зат есім. Зат есім дегеніміз – заттың, нәрсенің, құбылыстың, деректі, жартылай деректі, дерексіз ұғымдардың атауын білдіретін сөз табы.
8. Мағынасына қарай:
 - а) **жалпы есім**, себебі, біркелкі деректі ұғымның жалпылай аталуы;
 - ә) **жанды**, себебі, тіршілік иесі;
 - б) **деректі**, себебі, көзбен көріп, қолмен ұстап тануға болатын тіршілік иесі;
 - в) **нақты**, себебі, деректі болған нәрсе нақты болады.

Ар-ожданы

1. Бұл сөз үш құрамнан тұр: **ар және ождан +ы**.
2. Тұлғасына қарай –**ар-ождан–туынды түбір**. Себебі, аналитикалық немесе синтаксистік тәсілмен екі түбірдің қосарлануынан жасалған **туынды сөз**.
3. Құрылысына қарай – **қос сөз**. Себебі, ритм-ырғағы жағынан бір ұдай, лексика-семантикалық жағынан бір тұтас, лексика-грамматикалық жағынан бір , бүтін тұлға болып тұрақталған құрама сөз.
4. Сөзде бір лексикалық, үш грамматикалық мағына бар.
5. Лексикалық мағынасы – жалпы дерексіз ұғымға берілген атау.

- 6.1. Бірінші грамматикалық мағынасы – лексикалық мағынаның жалпылануынан жасалған жалпы грамматикалық мағына – **зат есім**.
- 6.2. Екінші грамматикалық мағынасы – **(ы)гәуелдік** жалғауы арқылы берілген категориялық грамматикалық мағына – **меншіктік мағына**.
- 6.3. Үшінші грамматикалық мағынасы – **атау** септігінің нөлдік тұлғасы арқылы берілген категориялық грамматикалық мағына – **иелік мағына**.

7. **Ар-ожданы** несі? деген сұраққа жауап береді. Ендеше, бұл – **зат есім**. **Зат есім дегеніміз**– заттың, нәрсенің, құбылыстың, деректі, жартылай деректі, дерексіз ұғымдардың атауын білдіретін сөз табы.

8. Мағынасына қарай:

- а) **жалпы есім**, себебі, біркелкі дерексіз ұғымның жалпылай аталуы;
- ә) **жансыз**, себебі, тіршілік иесі емес;
- б) **дерексіз**, себебі, көзбен көріп, қолмен ұстап тануға болмайтын дерексіз ұғым атауы.
- в) **нақты емес** себебі, деректі болған нәрсе нақты болмайды.

Қорытынды. Қорыта келгенде, «Сатылай кешенді оқыту» технологиясы жаңартылған білім беру мазмұнының талабымен үйлестіре отырып жүргізілсе, қазақ тілін оқытудың қазіргі заман тұрғысынан қойылып отырған міндеттеріне толығымен жауап бере алады. Бүгінгі күн үдесін толық сақтай алатын оқыту жүйесі «Сатылай кешенді оқыту» технологиясының негізгі тірегі өз бетімен жұмыс жасай алатын студенттің өзіндік ізденісіне олардың өзін-өзі тануына танымдық-практикалық қабілеттерін жүзеге асыруына мүмкіндіктер туғызатын оқыту, сондықтан да бұлар бүгінгі қоғам талап етіп отырған бәсекеге қабілетті жаңашыл, құзіретті тұлғаны қалыптастыруда шешуші мәнге ие бола алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Қадашева Қ. Жаңаша жаңғыртып оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері: өзге тілді дәрісханалардағы қазақ тілі: дисс....13.00.02. – Алматы: 2001.– 374 б.
- 2 Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. – Алматы: РБК, 2000. –207 б.
- 3 Сүлейменова Ж.Н. Қазіргі қазақ тілі морфологиясын жоғары мектепте оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері: п.ғ.д. автореф... 13.00.02. –Алматы: ҚызПИ, 2005. – 50 б.
- 4 Оразақынова Н.А. Сатылай комплексті талдау (сөзжасам, морфология). Оқу құралы. –Алматы: РБК, 2000. –144 б.
- 5 Оразақынова Н.А. т.б. Сатылай комплексті талдау (фонетика, сөзжасам, морфология, лексика, синтаксис). Оқу құралы. –Алматы: Телеарна, 2006. – 302 б.

References:

1. Qadaşeva Q. Jañasha jañğyrtyp oqytudyñ ғылыми-әдістемелік негіздері: өзге тілді дәрісханалардағы қазақ тілі: diss....13.00.02. – Almaty: 2001.– 374 b.
2. Orazbaeva F.Ş. Tildik qatynas: teoriasy jäne ädistemesi. – Almaty: RBK, 2000. –207 b
3. Süleimenova J.N. Qazırgı qazaq tılı morfologiasyn joğary mektepte oqytudyñ ғылыми-әдістемелік негіздері: p.ğ.d. avtoref... 13.00.02. –Almaty: QyzPI, 2005. – 50 b.
4. Orazahynova N.A. Satylai kompleksti taldau (sözjasam, morfologia). Oqu qūraly. –Almaty: RBK, 2000. – 144 b.
5. Orazahynova N.A. t.b. Satylai kompleksti taldau (fonetika, sözjasam, morfologia, leksika, sintaksis). Oqu qūraly. –Almaty: Telearna, 2006. – 302 b.